

Олеся Мандебура

ПОЛІТИЧНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ: ЗНАКОВІ ПОДІЇ В ДИСКУРСІ УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ

Стаття присвячена аналізу Інтернет-публікацій, які містять вербальну формулу «знакова подія» щодо політичної історії України. Вказане висловлювання виступає як одиниця аналізу, а політична історія — як тематичне поле аналізу. Досліджено застосування цього визначення в українському інформаційному просторі, визначено події, щодо яких найчастіше використовується вказаний термін. Таким чином досить чітко проявляються історичні події, які мають певний суспільний конфліктогенний потенціал, виступають індикаторами суспільної думки та напруги.

Olesia Mandebura. The political history of Ukraine: symbolic events in the Ukrainian mass-media. In the article is analyzed the publications in Ukrainian mass-media with the definition «symbolic event» from the January — December 2009. This definition is a unit of analyzing. The political history of Ukraine is a thematic field of scientific analyze. The events which were defined as a «symbolic event» are noted. With such an analysis can be sufficient to clearly identify the historical events that carry a certain social conflict-generating potential, the indicating of public opinion and stress.

Історична тематика посідає значне місце в загальному масиві матеріалів вітчизняного інформаційного простору і традиційно є однією з найулюбленіших тем українського соціуму. Неоднозначність трактування як певних періодів нашої історії, так і конкретних

подій та ситуацій, переосмислення історичного знання, новітні сучасні історичні відкриття, пошуки та знахідки створюють надзвичайно широке тематичне поле для різноманітних публікацій. Особливо актуалізується історична тематика в дні ювілейних історичних дат, особливо тих, які мають безпосереднє відношення до політичної історії України, процесу державотворення, становлення української нації.

Дослідження медіа-повідомлень на історичну тематику важливе в науковому плані, оскільки в них цілком явно простежуються певні суспільні, в тому числі й світоглядні установки, висхідною «точкою відліку» яких є конкретна інтерпретація певного історичного факту. Таким чином можна робити висновки і про історичну пам'ять нації, і, до певної міри, колективну пам'ять, особливо якщо йдеться про порівняно недалеко для більшості населення нашої держави радянську добу української історії. Індивідуальний досвід переживання тої доби кожного сучасного громадянина від середнього віку і старше, індивідуальні інтерпретації конкретної події накладаються на установки і норми, які існують на рівні несвідомого, набуті в наслідок радянського виховання та способу життя. З іншого боку, є факт сприйняття подій відповідно до належності певного індивідуума до соціальної групи, що також може впливати на ступінь неузгодженості у сприйнятті тих чи інших історичних фактів чи подій. Відповідно, індивідуальні та групові переживання конкретної людини не завжди можуть збігатися щодо оцінки одного і того самого історичного явища. Додають неузгодженості зміни з позицій сьогодення щодо усталених, здавалося б, оцінювань конкретних історичних подій.

Ті наукові пошуки, які відбуваються під гаслами «повернення історичної пам'яті», «відновлення історичної справедливості» тощо із суто наукової площини переносяться на загальносуспільний рівень, особливо актуалізуючись в інформаційному просторі України. Особливо актуальними з наукового погляду виявляються повідомлення, які містять висловлювання «знакова подія» у прив'язці до історичного матеріалу. У пропонованій статті вказане висловлювання, таким чином, виступає в ролі одиниці аналізу, а політична історія України являє собою тематичне поле аналізу. Тип повідомлень — переважно інформаційні новини, а також газетні публікації в електронних версіях.

Мета пропонованої статті — дослідити застосування визначення «знакова подія» в українському медіа-дискурсі в контексті

політичної історії нашої країни, а також визначити найголовніші події, щодо яких найчастіше використовується вказаний термін. У такий спосіб досить чітко простежуються історичні події, які містять у собі певний суспільний конфліктогенний потенціал, виступають індикаторами суспільної думки та напруги.

Термін «знаковий» в семіотичі переважно використовується саме для позначення і характеристики вибору¹. Отже, цілком логічно припустити, що у цьому разі йдеться про вибір певної історичної події, інтерпретацію її та подання як знакової.

Утім, надзвичайна популярність цього висловлювання в інформаційному просторі України може свідчити не лише про радикальне переосмислення давно відомого факту. Сьогодні на сторінках друкованих та електронних українських видань воно прив'язується до понад 60-ти іменників (далі подаються в алфавітному порядку), знайдених в українських пошукових системах: видання, виставка, візит, віха, гравець, дата, день, документ, досягнення, думка, етап, захід, збіг, здобутки, зміна, зустріч, ікона, іконостас, ім'я, ініціатива, інцидент, книжка, композиція, концерт, людина, митець, місто, місце, нагорода, норма, особа, особистість, особливість, пам'ятник, перемога, період, персонаж, письменник, питання, пісня, подія, поїздка, поет, посада, постать, презентація, приїзд, район, риса, рік, річ, розмова, роман, символіка, споруда, справа, стаття, театр, текст, фестиваль, фігура, цифра, час, явище тощо.

Як видно, значна частина цих іменників має пряме і безпосереднє відношення до ролі і значення людського фактора в історії, здобутків та успіхів певної людини, а також стосується переважно історії та мистецтва — цих публічних сфер суспільного життя, які чи не найтісніше пов'язані з панівними ідеологією та світоглядом.

Вочевидь, перелік наведених іменників можна було і продовжити. Проведений автором цієї статті науковий аналіз застосування визначення «знакова подія» в українському медіа-дискурсі свідчить: тенденція до використання цього висловлювання має настільки всепоглинаючий характер, що воно із терміна-визначення, терміна-ознаки, терміна-характеристики має всі підстави перетворитися на термін-шаблон, термін-метафору. В першу чергу це стосується будь-яких більш-менш значущих подій, особливо регіонального рівня, які належать до соціальної та культурної сфери суспільного життя, а також частково — політичної.

Утім, історія України, в тому числі й політична, на сьогодні поки ще уникла такого шаблонного маркування. В загальній

кількості публікацій у друкованих та електронних ЗМІ відсоток статей із вказаним висловлюванням стосовно української історії має значно нижчі цифри, ніж в окреслених вище сферах. За станом на 7 грудня 2009 р. пошуковою системою «МЕТА» знайдено в загальній кількості майже 400 новин без обмеження по даті, у тексті документа яких міститься відповідна пошукова формула. Для написання цієї статті автором були проаналізовані всі відібрані публікації за 2009 р., релевантні темі аналізу. Медіаповідомлення за 2008 р. відбиралися лише дотичні наведеним тематичним блокам і присутні у мінімальному обсязі, виступаючи, таким чином, у ролі доповнення. Науковий аналіз проводився за допомогою методу дискурс-аналізу, як допоміжний застосовувався метод контент-аналізу.

Під час аналізу інформаційних повідомлень відразу виділяється наступний момент: усі публікації умовно можна поділити на дві групи. Перша — це суто новинневі повідомлення з характеристикою події як знакової, і друга — аналітичні публікації, автори яких намагаються з'ясувати значення цього терміна, його вплив на соціум та роль у формуванні суспільної думки. Пропонована стаття побудована за таким же принципом. Спочатку проаналізовані поточні новини із визначенням «знакова подія» за 2009 р., потім — публіцистично-аналітичний матеріал.

Серед усіх подій, визначених у медіа-публікаціях як «знакові», в першу чергу виділяється тема Голодомору 1932–1933 рр. Однозначно, що переосмислення цього трагічного минулого української історії почалося задовго до окреслених часових рамок цієї статті. На сьогодні спостерігається своєрідне символічне подовження визначення: статусу знакових набувають події, так чи інакше пов'язані з темою Голодомору. Найчастіше в ролі адресанта такого визначення виступав на цей момент третій Президент України. Так, В.Ющенко, який разом із угорськими високопосадовцями відкрив у Будапешті перший пам'ятник жертвам Голодомору в ЄС, зазначив: «Пам'ятник, який сьогодні відкриваємо — це приклад братньої підтримки України з боку угорського народу. Від імені українського народу слова подяки адресую кожному, хто причетний до сьогоднішньої знакової події»².

Аналогічним чином оцінена ще одна подібна подія, і знову ж — Президентом країни. В. Ющенко, який разом із президентом Республіки Польща Лехом Качиньським взяв участь у церемонії відкриття пам'ятного знаку жертв Голодомору 1932–1933 рр. у Вар-

шаві, назвав відкриття цього пам'ятного знаку «знаковою подією для наших братніх народів — українського й польського»³. Символічним, на думку В.Юценка, є також те, що знак встановлено у польській столиці. Президент України висловив гордість з приводу того, що Україна й Польща є зразком такого ставлення до непростой спільної історії: «Ми пройшли шляхом національного примирення, ми сприйняли болі іншого народу як власні». Він назвав важливим знаком українсько-польської дружби й взаємної поваги відновлення українського некрополя у центрі Варшави.

Також у контексті теми про Голодомор В. Юценком оцінена як знакова ще одна подія — вихід українською мовою книжки британського історика Роберта Конквеста «Великий терор. Сталінські чистки тридцятих років»⁴. Про це він заявив, беручи участь у відкритті оновленої документально-художньої виставки «Голодомор 1932–1933 років — геноцид Українського народу», яка відкрилася в Центрі ділового та культурного співробітництва «Український дім» у рамках щорічних заходів із вшанування пам'яті жертв голодоморів. В інформаційному повідомленні з цієї нагоди окремо підкреслювалося, що це — перше україномовне видання цієї книги. Україна стала першою державою так званого пострадянського простору, де видане це унікальне видання. Раніше воно було перевидано самвидавським способом лише в Латвії.

Статусу знакової події регіонального рівня набула передача представниками управління СБУ в Луганській області Луганському національному університету 13 книг, виданих спільно з Київським Інститутом національної пам'яті, і трьох фільмів, які розкривають сторінки національно-визвольного руху українців, зокрема діяльність ОУН–УПА, трагедії Голодомору 1932–1933 рр. Видання ґрунтуються на архівних документах, які раніше не були доступні ані широкій громадськості, ані ученим. Авторство визначення належить в.о. ректора Луганського національного університету С. Савченку, на думку якого, ця подія стала для університету знаковою⁵.

Принагідно зауважимо, що, відповідно до рейтингу присутності, безперечним лідером українських новин за січень — лютий 2009 р. стала інформація про отримання українським кінорежисером Олесем Янчуком головного призу Венсенського кінофестивалю за фільм «Голод-33». 39 українських друкованих та електронних Інтернет-видань присвятили цій інформації свої сторінки. Статусу знакових набули і показ фільму, і тема. Навіть більше:

В. Скуратовський, який і був автором такої оцінки, вважає показ цього фільму на французькому кінофестивалі «знаковою подією» не тільки в історії українського кіно, але і в національній історії. «Те, що на цьому фестивалі показали український фільм про 33-й рік — це перемога світоглядна, ідеологічна і політична»⁶.

Окремим блоком, щодо якого активно використовується прикметник-характеристика «знаковий», є тема Другої світової війни. Першою в цьому ряду знаходиться 65-та річниця визволення України від фашистських загарбників⁷. У відповідній публікації зазначається, що ця подія «є не тільки офіційним святом, що підтверджене Указом Президента України, але й, звичайно, знаковою історичною подією, ... стала початком чергового етапу в історії України».

Дати 22 червня та 9 травня також набули статусу знакових. У статті «Історія як політична зброя», надрукованої на сайті «Української правди», проаналізовано проект федерального закону Російської Федерації «О противодействии реабилитации в новых независимых государствах на территории бывшего Союза ССР нацизма, нацистских преступников и их пособников». Ухвалення цього законопроекту у першому читанні, за даними публікації, спочатку передбачалося до 9 травня, хоча згодом плани змінилися. Автор припускає, що «це може бути приурочено до іншої, не менш знакової дати — 22 червня»⁸.

Статусу знакової події набуло відкриття Меморіалу Пам'яті загиблим євреям Андрушівського району та міста Андрушівки в період Голокосту⁹. У повідомленні наголошується, що подія «стала знаковою не лише в контексті майбутніх президентських перегонів». Таке пояснення видається з наукового боку не зовсім адекватним і переконливим, але «в контексті майбутніх президентських перегонів» воно, вочевидь, здавалося саме таким для медіа-публікації.

В Інтернет-публікаціях зустрічається і використання визначення «знакова подія» для підкреслення абсурдності певного факту. Для прикладу наведемо наступне повідомлення, яке також перебуває в контексті теми Другої світової війни. Аналізуючи факт покладання президентом РФ квітів до меморіалу Густаву Карлу Маннергейму, автор трактує це як черговий приклад «розуміння елементарної логіки найвищим російським керівництвом»: «Тому самому Маннергейму, який разом із Гітлером організував блокаду Ленінграда під час Другої світової війни. Тому самому Ман-

нергейму, під керівництвом якого літаки знищували вантажівки з хлібом для помираючих з голоду пітерців, у тому числі дітей»¹⁰. Факт ушановування Д.Медведевим «винуватця блокади Ленінграда» і був інтерпретований автором як знакова подія.

Дотичним до цього блоку є і таке повідомлення. На регіональному сайті статусу знакової події набуло ухвалення Парламентською асамблеєю Організації з безпеки та співробітництва в Європі на засіданні у Вільнюсі резолюції «Возз'єднання розділеної Європи: заохочення прав людини та цивільних свобод у регіоні ОБСЄ в ХХІ столітті». Резолюція прирівнює сталінізм до нацизму й закликає до рішучого засудження на світовому рівні злочинів проти людства, скоєних тоталітарними режимами¹¹. У повідомленні наголошується, що схвалення резолюції ПАРЄ є продовженням заходів, започаткованих Європейським парламентом 2 квітня 2009 року під час пленарного засідання в Брюсселі. В цей день 553 голосами «за», 44 — «проти» і 33, що утрималися, депутати Європейського парламенту виявили свою «повагу до всіх жертв тоталітарних та недемократичних режимів у Європі» й оголосили 23 серпня загальноєвропейським Днем пам'яті жертв тоталітарних та авторитарних режимів. Автор статті зазначає: «Резолюцію ОБСЄ, а також документ, ухвалений Європарламентом, треба вважати знаковими подіями, які започатковують якісно новий і системний підхід в оцінках злочинів проти людства двох найстрашніших режимів ХХ століття — більшовизму та нацизму»¹². Це одна з небагатьох статей, у якій дається пояснення такої характеристики: «започатковують якісно новий і системний підхід».

З позицій сьогодення статусу знакової події в розкритті злочинів радянської влади набули розкопки в урочищі Дем'янів Лаз, де 1941 р. відбувалися масові розстріли українського населення органами НКВС. Віче-реквієм, присвячене 20-й річниці перепоховання жертв комуністичних репресій, відбулося 11 жовтня 2009 р. Про знаковість події, за даними повідомлення, свідчить те, що розкопки і спорудження меморіалу «Дем'янів Лаз» відбувалися ще в часи існування СРСР¹³.

Кілька публікацій українських Інтернет-видань присвячено 300-літтю Полтавської битви. Якщо стосовно інших вказаних тем маємо переважно одиничні повідомлення, то цій ювілейній даті присвячено чотири статті, надруковані на трьох сайтах. Їх спільною рисою є наголошення дискусійного характеру питання.

У 2 статтях зазначалося, що ця подія є знаковою саме для Росії¹⁴, чи — як у викладі С.Грабовського — «для російської імперської традиції»¹⁵. У привітанні Президента України В. Ющенка учасникам, організаторам та гостям міжнародної наукової конференції «Полтавська битва 1709 року в історичній долі України, Росії, Швеції та інших держав» подія була ідентифікована як «знакова для доль багатьох націй», як така, що «мала визначальний вплив на формування геополітичної карти Європи»¹⁶.

Автор наступної публіцистично-аналітичної публікації, аналізуючи події 300-річної давнини, у першу чергу звертається до таких понять, як «історична пам'ять» та «історичний міф». Особливість цієї статті полягає в тому, що її автор — професійний історик, к.і.н. О. Ковалевська. З'ясування того, які події є знаковими в нашій історії, а які — ні, ставиться під сумнів «в умовах існування протилежних історичних концепцій, яких дотримуються представники різних політичних сил України»¹⁷. Таке зауваження, зроблене фахівцем-істориком на сторінках інформаційного видання масового характеру, а не у фаховому часописі, свідчить: оцінювання історії України, в т.ч. й політичної, на сьогодні перебуває «в компетенції» не професіоналів-фахівців, а представників політичної еліти. Таким чином, можна зробити висновок, що навіть сам термін «знакова подія» щодо історичного минулого нашої держави в інформаційному осмисленні є суб'єктивним, а отже, дискусійним — з одного боку, і потенційно конфліктним — з іншого.

Окремий тематичний блок становлять публікації, присвячені ще одній ювілейній даті — 70-річчю проголошення Карпатської України. В цьому контексті маємо кілька подій, які набули статусу знакових. Перша з них, регіонального рівня, — ухвалення рішення «Про прапор Закарпатської області» депутатами Закарпатської облради V скликання на пленарному засіданні 23-ї сесії. Важливість цього історичного рішення пояснена таким чином: «Ця подія — знакова ще і тому, бо їй випало статися напередодні знаменної дати в історії Закарпаття, всієї держави — 70-річчя Карпатської України...То ж цілком логічно, ювілейну дату Карпатської України ми зустрічаємо гідно, із прийнятим прапором Закарпатської області, якого вона чекала 18 років»¹⁸.

У виступі Президента України В.Ющенка під час вручення державних нагород з нагоди 70-річчя подій, пов'язаних із проголошенням Карпатської України, статусу знакового набуло м. Хуст:

«місто Хуст є знаковим в історії Української держави. Адже саме тут 1919 року на Народних Зборах карпатські українці заявили про своє бажання жити в єдиній і соборній Україні. Тут 15 березня 1939 року була проголошена незалежна українська держава — Карпатська Україна»¹⁹. Окрім нього, на окремий перелік знакових місць «претендує» також Іршавський район Закарпатської області. На регіональному сайті з нагоди проведення науково-практичної конференції «Іршавщина в контексті державотворчих процесів Карпатської України» зазначено: «...наш район відіграв далеко не останню роль у проголошенні цього державного утворення та протистоянні угорським загарбникам 1938–39 років. Ми маємо знакові місця тих буремних подій. Це: Імстичево, Білки, Кам'янське, Горбок, Загаття...»²⁰. Принагідно додамо, що в публікації 2008 року як знакова ідентифікована наступна подія, дотична темі цього блоку: «Цієї осені сталася вельми знакова подія — вперше почали шукати місця масової страти оборонців Карпатської України — «карпатських січовиків»²¹.

Зазначимо також, що вищеподана інформація про події, пов'язані із проголошенням Карпатської України, цілком вписується в окреме тематичне поле дослідження, яке останнім часом набуває все більшої суспільної ваги, а саме — дослідження історичної пам'яті. Адже в публікації УНІАН зазначається: «Серед нагороджених — колишні карпатські січовики, науковці, громадські та культурні діячі, які роблять гідний внесок у вивчення спадку Карпатської України, відновлення історичної пам'яті нашого народу»²².

Знову ж таки, на закарпатському сайті як знакова ідентифікована ще одна подія: «64 роки тому відбулася доленосна і знакова для нашого багатонаціонального краю подія — перший з'їзд Народних Комітетів Закарпатської України, який ухвалив історичний Маніфест про возз'єднання Закарпаття з Україною»²³.

Серед інших тем, які мають відношення до політичної історії України, статусу знака надано, зокрема, проголошенню Акта Злуки. Саме таким чином він оцінений у промові Президента В. Ющенка на урочистостях з нагоди 90-ї річниці об'єднання України в єдину державу: «Значення цієї події, безумовно, виходить за межі політичних, часових і навіть географічних обставин 1919 року. Вона стала для України вічною цінністю. Цей день — знак. Цей день — символ. Символ соборності, єдності, здатності українців до консолідації, до праці і битви за власну державу»²⁴.

Зазначимо, що у публікаціях 2008 ця подія також була оцінена як знакова, і в обох випадках — тодішнім Президентом України. Перше повідомлення присвячене 14 жовтня — Дню українського козацтва — у зв'язку із заходами з нагоди Дня українського козацтва на Софійській площі. Відзначаючи, що Софійська площа — святе для кожного українця місце, Прес-секретар Президента України І.Ванникова зауважила: «Тут 22 січня 1919 року відбулася знакова подія — проголошення Акта Злуки Української Народної Республіки та Західно-Української Народної Республіки, що став виявом волі українців до консолідації та розбудови власної держави»²⁵. В іншій публікації з нагоди святкування 22 січня 2009 року 90-ї річниці проголошення Акта Злуки у пояснювальній записці до президентського законопроект «Про внесення змін до статті 73 Кодексу законів про працю України», присвяченого запровадженню нового державного свята — Дня соборності України, відмічено: «Це була знакова та надзвичайно важлива подія в історії України, яка засвідчила незнищенність прагнення українців, які раніше проживали у складі різних держав, до створення власної соборної держави, здатність українських регіональних еліт об'єднуватися навколо цієї ідеї»²⁶.

Дотична до цього тематичного блоку інформація про 80-річчя ОУН–УПА. У відповідній публікації наголошується, що «саме ОУН–УПА ми найбільше зобов'язані становленню нашої держави. Прапор та герб цих організації стали державними символами України. Та й гімном стала «Ще не вмерла Україна», бойовий гімн УПА та ОУН». Автор закидає, що Верховна Рада, яка на державному рівні відзначила 90-річчя створення комсомольської організації України і 20-річчя Народного Руху, «промовчала» про 80-річний ювілей ОУН, хоча ОУН в українській історії значно значиміша, ніж комсомол і Рух, разом узяті²⁷.

Багатими на знакові події, за даними українських медіа-публікацій, є роки становлення незалежної Української держави. Одна з таких, зокрема — річниця незалежності. У цьому контексті спостерігається така тенденція: знак тотожної символічної рівності ставиться між подією-першоджерелом та щорічною датою її відзначення. Скажімо, у повідомленні про виставку архівних матеріалів з нагоди 18-ї річниці здобуття незалежності, яка відкрилася в Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України, зазначено: «Аналогічні виставки архівних матеріалів відбуваються постійно. Вони відбивають зна-

кові дати, знакові події української історії і проходять по всій території України»²⁸.

Схожа інтерпретація спостерігається і в наступній публікації в газеті «День»: «...знаковий для кожного громадянина нашої держави день — 18-річчя Всеукраїнського референдуму, який підтвердив проголошення незалежності України»²⁹.

Аналогічна виставка архівних документів відкрилася в Українському домі в Києві. В інформаційному повідомленні зазначалося, що вона «присвячена знаковим подіям кінця 80-х — початку 90-х років ХХ століття. Саме в цей час український народ зробив свій вирішальний вибір, підтвердивши на Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 року Акт проголошення незалежності України»³⁰. Далі в тексті уточнюється, що саме мається на увазі: «Різноманітні за характером документальні свідчення відображають складний період переходу від республіки до держави, зростання політичної активності суспільства, зародження багатопартійної системи, появу опозиції, перші кроки до незалежності, проголошення незалежності України та підтвердження цього історичного вибору волевиявленням українського народу на Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 р.»³¹. Отже, в цьому разі термін «знакові події кінця 80-х — початку 90-х років ХХ ст.» фактично означає складний багатоступеневий внутрішньополітичний процес, який завершився нормативним актом юридичного оформлення незалежності країни.

На іншому сайті до числа знакових подій останніх 20 років потрапили, зокрема, студентська революція «на граніті», схвалення Конституції 1996 р. та деякі інші³².

На противагу такому всеохоплюючому маркуванню історії України з боку представників української політичної еліти, в українському інформаційному просторі дедалі частіше починають з'являтися аналітичні публікації, присвячені аналізу терміна «знакова подія». Зокрема, автор статті «Помаранчі у листопаді», присвяченій аналізу подій на київському Майдані у листопаді 2004 р. і надрукованій на сайті «Lvivpost», трактує знакові події як такі, що є в історії кожної нації, і, «трапившись у визначений час, починають працювати на творення національного міфу, того збірного внутрішнього і зовнішнього образу, який одночасно забезпечує і духовнокультурний розвиток нації, і її реалізацію у зовнішньому геополітичному просторі»³³. У статті проводиться думка, що «такі знакові історичні події можуть відбутися як в помітний,

так і латентний спосіб, але їх значення завжди викристалізовується у часі й історії»³⁴. Події, які відбулися понад п'ять років тому, автор вважає «чудовою нагодою для старту нашого зрілого національного міфотворення, яке належить мати кожній порядній нації». Аналізуючи, автор виводить їхнє значення у площину колективної пам'яті, висловлюючи наступну думку: «Майдан має грандіозне значення ще й тому, що він є чи не єдиною подією нашої національної об'єднаної української колективної пам'яті. Його одночасно, одномоментно, тримаючись за руки, прожили український Схід і Захід, Південь і Північ, а тому він — символ нашої спільно прожитої історії...»³⁵.

З такою позицією солідаризується інший автор, який заявляє: «Я згоден з тими, хто вважає, що Майдан є складовою масштабного суспільного процесу, що пам'ятає і революцію «на граніті», і схвалення Конституції 1996 року та інші знакові події»³⁶.

Побуває думка, відповідно до якої виокремлення певних історичних подій та інтерпретація їх як знакових безпосередньо пов'язуються з історичною політикою країни. На цьому, зокрема, наголошувала на міжнародній конференції «За нашу і вашу свободу! За наше спільне майбутнє!» польська публіцистка Б. Бердиховська, секретар Польсько-українського форуму. Навіть більше — дослідниця зазначає, що внутрішня історична політика країни безпосередньо пов'язана з її геополітичним іміджем: «Вибираючи з історії факти, події, осіб, роблячи їх знаковими, треба бути свідомими, що несуть за собою ці історичні факти, події, особи. З історичною політикою пов'язані питання того, як ми будемо зрозумілими для людей з-поза нашого контексту»³⁷. З іншого боку, історична політика, на думку дослідниці — галузь суспільного життя, яка має безпосередній вплив на формування національної ідентичності. Таким чином, виділення певних подій як знакових несе в собі певний конфліктогенний потенціал — може бути об'єднавчим фактором, фактором консолідації суспільства або, навпаки, створювати, підживлювати конфлікти³⁸.

Автор наступної публікації у своїх судженнях стосовно оцінювання тих чи інших історичних подій посідає категоричнішу позицію: «А за чим же тоді, як не за ставленням людини до тих чи інших історичних подій, судити, до якої саме «уявної спільноти» вона сама себе зараховує: українців, малоросів чи homo soveticus?»³⁹. Навіть існування України як державного утворення автор ставить під сумнів без наявності «взятого за основу міфу про

власне минуле, до того ж спільного для всіх регіонів». У такому разі Україна «ще довго залишатиметься лише територією, а не національною державою у модерному розумінні слова»⁴⁰. І саме в такому контексті автор розглядає такі події, як, зокрема, «відзначення річниць поразки шведів та мазепинців під Полтавою (1709) чи, навпаки, перемоги української зброї над московитами під Конотопом (1659), ... візит патріарха Кіріла в Україну».

В іншій публікації знакові події трактуються як такі, що розкривають сутність «будь-якого суспільного процесу... Вони можуть значно випереджати стадію завершення процесу, але однозначно вказують на його об'єктивні тенденції»⁴¹.

Підсумовуючи, зазначимо наступне. Термін «знакова подія» щодо історичного минулого нашої країни, в т. ч. й політичної історії, є запитаною характеристикою. В публікаціях на історичну тематику терміном «знаковий» може характеризуватися і певний історичний період, і конкретна історична подія, і навіть чергова річниця відзначення — все залежить від особистого бачення автора статті чи адресанта цього висловлювання. У зв'язку з цим можна говорити про певну метафоричність вказаного висловлювання, особливо якщо йдеться про ювілейну історичну дату. У такому разі зазначене висловлювання зазвичай може замінити навіть пояснювальну частину публікації, стаючи до певної міри самодостатнім терміном. З іншого боку, визначення «знакова подія» в медіа-дискурсі України із метафоричного терміна, присутнього в інформаційних повідомленнях та новинах, поступово перетворюється на предмет аналізу, свідченням чого є поява певної кількості аналітично-публіцистичних статей. Утім, саме визначення цього поняття ще не стало предметом аналізу, оскільки в більшості публікацій йдеться про роль цього поняття і його значення в історії країни.

Дедалі помітнішою стає тенденція гіперболізації значення конкретної події завдяки використанню характеристики «знаковий». Зазвичай це характерно для виступів третього Президента України. З певним перебільшенням можна стверджувати, що відзначення будь-якої історичної події за умови особистої присутності В.Ющенка у його промовах, зверненнях, повідомленнях Пресслужби тощо нерідко характеризується як знакова. Якщо на рівні місцевих, регіональних політиків та керівництва, державних чиновників висловлювання «знакова подія» активно використовується для власної самопрезентації, підкреслення значимості

суспільної події, наданні додаткових важелів успіху і самій події, і, відповідно, її «учасникам», то в останньому випадку можна говорити про певні мовні, зокрема й політичні, шаблони, властиві чинному на той момент Президенту. Втім, темою № 1 для такої оцінки з боку Президента все ж виступає тема Голодомору 1932–1933 рр. в Україні, що підтверджується, зокрема, передвиборчою програмою В. Ющенка на президентських перегонах 2010 р. У ній він також апелює до цієї теми: «Ми досягли порозуміння у суспільстві щодо засудження Голодомору та інших злочинів проти українського народу»⁴².

Загалом варто відзначити: будь-яка більш-менш помітна подія, у якій бере участь Президент України В. Ющенко, за його подачею «ризикує» автоматично перетворитися на знакову. Для прикладу наведемо такий факт. Беручи участь у відкритті відбудованого палацу останнього гетьмана українського козацтва Кирила Розумовського, Президент зазначив: «Відродження цієї перлини української архітектури — подія знакова для всіх... Разом із палацом Розумовського ми відроджуємо дорогоцінну частину нашої історії, повертаємо до життя пам'ять про видатний український рід Розумовських»⁴³. Більше того, навіть про сьогодення Президент зауважив: «Зараз ми переживаємо нелегкі часи, але я переконаний, величаві та знакові... Як ніколи раніше, сьогодні потрібна наша єдність, розсудливість, мудрий вибір»⁴⁴.

Більшість публікацій з виразами «знакова подія» містять висловлювання, які мають, з одного боку, пряме відношення до ряду гуманітарних, суспільствознавчих наукових дисциплін (політології, етнополітології, історії, етнології) і є предметами тривалих наукових пошуків і досліджень, а з іншого — мають цілком практичне значення і безпосередньо пов'язані з процесом становлення української політичної нації. Серед них виділяються такі: «історична політика», «національна історична політика», «національне міфотворення», «історичний міф», «колективна пам'ять», «історична пам'ять», «національна ідентичність».

Про конфліктогенний потенціал частини визначених як знакові подій свідчать наступні висловлювання та заклики, які в тому чи іншому вигляді зустрічаються у змісті повідомлень: «різне трактування історичних подій», «об'єктивне висвітлення подій», «актуальна проблема», «подолання стереотипів», «відновлення історичної справедливості», «відновлення історичної пам'яті», «міф про власне минуле, спільний для всіх регіонів», «відсутність

спільної думки у суспільстві щодо...», «вшанувати пам'ять жертв», «сучасне осмислення свого минулого», «донести до суспільства історичну правду» тощо. Апеляція до таких виразів навряд чи може слугувати суспільнозначимим об'єднавчим фактором. Використання цих та аналогічних висловлювань характерно щодо подій, які можуть містити і зазвичай містять ризик конфлікту суспільного сприйняття.

Саме в публікаціях з висловлювання «знакова подія», тематично пов'язаних з політичною історією України, на відміну від питань політичного, суспільного, культурного спрямування, повною мірою проявляється відсутність виваженої, продуманої історичної політики в державі, внаслідок чого українське суспільство, український інформаційний простір, зокрема, набувають додаткової штучної стимуляції конфліктності, упередженості та неузгодженості. В останньому випадку поляризація українського соціуму відбувається на рівні коментарів до публікацій користувачів Інтернету.

Визначення конкретних історичних подій, охарактеризованих у медіа-дискурсі як «знакові», зазвичай є свідченням певного підходу до інтерпретації події. Ці інтерпретації поступово поширюються в українському соціумі і стають своєрідним модулятором історичної пам'яті, суспільними світоглядними установами.

¹ Див.: Почепцов Г.Г. Коммуникативные технологии двадцатого века. — М.: Рефл-бук; К.: Ваклер. — 2002. — С. 12.

² Перший пам'ятник жертвам Голодомору в ЄС постав в Угорщині [Електронний ресурс]. — <http://human-rights.unian.net/ukr/detail/190644>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

³ Пам'ятник жертвам Голодомору — у Варшаві [Електронний ресурс]. — <http://www.day.kiev.ua/279678>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

⁴ Президент разом із дружиною взяв участь у відкритті оновленої виставки «Голодомор 1932–1933 років — геноцид Українського народу» [Електронний ресурс]. — <http://www.kreschatic.kiev.ua/ua/3609/news/1259153065.html>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

⁵ Луганський національний університет одержав від СБУ цінні книги і фільми [Електронний ресурс]. — <http://www.ukrinform.ua/ukr/order/?id=806958>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

⁶ Український «Голод-33» переміг на французькому кінофестивалі [Електронний ресурс]. — <http://kyiv.proua.com/news/2009/02/16/175302.html>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

⁷ Донецчина святкує 65-ту річницю визволення України. Історична довідка [Електронний ресурс]. — <http://ngo.donetsk.ua/donsociety/10835>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

⁸ Історія як політична зброя [Електронний ресурс]. — <http://www.pravda.com.ua/news/2009/5/15/94700.htm>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

⁹ Андрушівка, якої тепер немає [Електронний ресурс]. — <http://human-rights.unian.net/ukr/detail/191966>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

¹⁰ Де були російські «патріоти», коли Медведєв ушановував винуватця блокади Ленінграда? [Електронний ресурс]. — <http://unian.net/ukr/news/news-314771.html>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

¹¹ Сталінізм і нацизм — із однієї бочки сатана [Електронний ресурс]. — <http://kolomyya.org/se/sites/pb/?nid=17044>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

¹² Там само.

¹³ Президент вшанував пам'ять жертв в урочищі Дем'янів Лаз [Електронний ресурс]. — <http://www.mobus.com/ivano-frankivsk/244784.html>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

¹⁴ Відлуння Полтавської битви в менталітетах [Електронний ресурс]. — <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1768987.html>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

¹⁵ Полтава-2009: далі буде? [Електронний ресурс]. — <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1765261.html>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

¹⁶ Президент надіслав привітання учасникам міжнародної наукової конференції «Полтавська битва 1709 року в історичній долі України, Росії, Швеції та інших держав» [Електронний ресурс]. — <http://www.ukrinform.ua/ukr/order/?id=814747>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

¹⁷ Міф про Полтаву після 1709 року [Електронний ресурс]. — <http://www.dt.ua/3000/3150/64828/>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

¹⁸ Михайло Мартин: Прийнявши прапор Закарпаття, депутати облради підтвердили відданість отчому краю, Українській державі [Електронний ресурс]. — http://zakarpattya.net.ua/ua_news_35531.html. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

¹⁹ Ющенко вручив паспорт адміністратору Мукачівської греко-католицької єпархії [Електронний ресурс]. — <http://unian.net/ukr/news/news-305828.html>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

²⁰ Закарпатська Іршавщина гортає героїчні сторінки минулого Карпатської України [Електронний ресурс]. — http://zakarpattya.net.ua/ua_news_35456.html. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

²¹ Українська Катинь. Знайдено останки січовиків, розстріляних поблизу Верещького перевалу [Електронний ресурс]. — http://zakarpattya.net.ua/ua_news_31672.html. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

²² Ющенко вручив паспорт адміністратору Мукачівської греко-католицької єпархії [Електронний ресурс]. — <http://unian.net/ukr/news/news-305828.html>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

²³ На Закарпатті ще жива пам'ять про Маніфест про возз'єднання Закарпаття з Україною [Електронний ресурс]. — http://zakarpattya.net.ua/ua_news_30676.html. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

²⁴ Ющенко розказав, як зірвали план поставити Україну на коліна [Електронний ресурс]. — <http://unian.net/ukr/news/news-296428.html>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

²⁵ Завтра Віктор Ющенко започатковує традицію вшанування Богдана Хмельницького — І. Ванникова [Електронний ресурс]. — <http://jeunews.com.ua/news/d0/26058>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

²⁶ Ющенко пропонує українцям свято 22 січня [Електронний ресурс]. — <http://kharkiv.unian.net/ukr/detail/187251>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

²⁷ Чи має Україна власних героїв? [Електронний ресурс]. — <http://www.mobus.com/grazhdanskaja-zhurnalistika/223581.html>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

²⁸ Незалежність у документах [Електронний ресурс]. — <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1806039.html>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

²⁹ Фотокореспондент Руслан Канюка отримав звання «Заслужений працівник культури України» [Електронний ресурс]. — <http://www.day.kiev.ua/288522>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

³⁰ Мінкультури: Розпочала роботу виставка архівів, присвячена здобуттю незалежності [Електронний ресурс]. — http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/news_article?art_id=174971717&cat_id=35884. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

³¹ Там само.

³² Виступ Віктора Ющенка з нагоди Дня Свободи [Електронний ресурс]. — <http://kolomyya.org/se/sites/pb/?nid=21453>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

³³ Помаранчі у листопаді [Електронний ресурс]. — <http://www.lviv-post.net/content/view/6245/362/>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

³⁴ Там само.

³⁵ Там само.

³⁶ Виступ Віктора Ющенка з нагоди Дня Свободи [Електронний ресурс]. — <http://kolomyya.org/se/sites/pb/?nid=21453>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

³⁷ Поляки дивуються, що Степана Бандеру не реабілітував парламент [Електронний ресурс]. — <http://www.zaxid.net/newsua/2009/10/27/155610/>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

³⁸ Там само.

³⁹ Буковина: Про історичну пам'ять, «старого прохазку» та «чудо природи» [Електронний ресурс]. — <http://kolomyya.org/se/sites/pb/?nid=19020>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

⁴⁰ Там само.

⁴¹ Кінець Західної цивілізації [Електронний ресурс]. — <http://www.pravda.com.ua/articles/4b1aa68e9dccc/>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

⁴² Передвиборча програма кандидата на пост Президента України Ющенка Віктора Андрійовича [Електронний ресурс]. — <http://www.cvk.gov.ua/vr2010/wr0011.html>. — Режим доступу на 01.02.2010 — вільний, мова: укр.

⁴³ У Батурині відкрито відбудований палац Кирила Розумовського. ФОТОрепортаж [Електронний ресурс]. — <http://prostir.museum/news/ua/detail?id=8321>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.

⁴⁴ Ющенко розказав, як зірвали план поставити Україну на коліна [Електронний ресурс]. — <http://unian.net/ukr/news/news-296428.html>. — Режим доступу на 26.01.2010 — вільний, мова: укр.